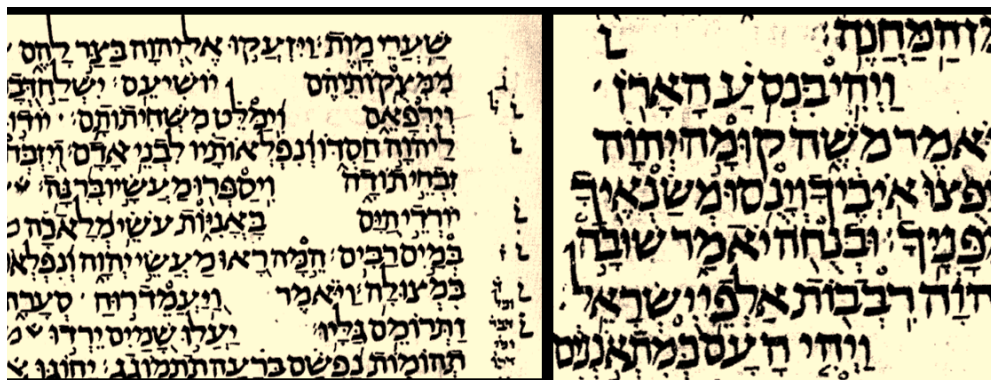

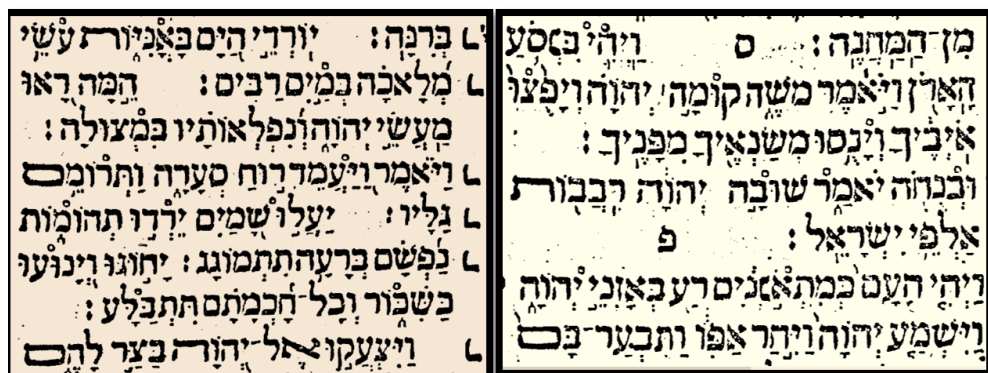
נונין הפוכין

סימניות / אבין ורקין / נקוד / נונין מנוזרין / נונין הפוכין

כתב יד לניגרד

דפוס ונציה

הראש הפוך
מימין לשמאלהרגל הפוכה
מימין לשמאל

ממטה למעלה

מימין לשמאל
וממטה למעלה

מימין לשמאל

(לד) וַעֲנֵן יְהוָה עָלֵיהֶם יוֹמָם בְּסֻעָם מִיִּדְּמַחֲנָה: (לה) וַיְהִי בַסָּעָה הָאֶרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָהּ יִדְּוּ וַיַּפְצֹּוּ אִיכָלָד וַיִּגְסּוּ מִשְׁנֵאֵיֶךְ מִפְּנֵי: (לו) וּבִגְנָחָה יֹאמֶר שׁוּבָה יִדְּוּ רַבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל: פ

(א) וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְנִים רָע בְּאוֹנֵי יִדְּוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיַּחַר אָפוֹ וַתִּבְעֹר־בָּם אֵשׁ יִדְּוּ וַתֹּאכַל בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה:

ט

(לד) וענן ידוד עליהם יומם בנסעם מן המחנה: ז
(לה) ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומהו
ידוד ויפצו איביו וינסו משנאיו מפניו:
(לו) ובגדה יאמר שובה ידוד רבבות אלפי
ישראל: פ ז
(א) ויהי העם כמתאננים רע באוני ידוד
וישמע ידוד ויחר אפו ותבער- בם אש ידוד
ותאכל בקצה המחנה:

י

(לד) וענן ידוד עליהם יומם בנסעם מן המחנה: ז
(לה) ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומהו
ידוד ויפצו איביו וינסו משנאיו מפניו:
(לו) ובגדה יאמר שובה ידוד רבבות אלפי
ישראל: פ ז
(א) ויהי העם כמתאננים רע באוני ידוד
וישמע ידוד ויחר אפו ותבער- בם אש ידוד
ותאכל בקצה המחנה:

יא

(לד) וענן ידוד עליהם יומם בנסעם מן המחנה: ז
(לה) ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומהו
ידוד ויפצו איביו וינסו משנאיו מפניו:
(לו) ובגדה יאמר שובה ידוד רבבות אלפי
ישראל: פ ז
(א) ויהי העם כמתאננים רע באוני ידוד
וישמע ידוד ויחר אפו ותבער- בם אש ידוד
ותאכל בקצה המחנה:

יב

(לד) וענן ידוד עליהם יומם בנסעם מן המחנה: (לה)
ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומהו ידוד
ויפצו איביו וינסו משנאיו מפניו: (לו) ובגדה
יאמר שובה ידוד רבבות אלפי ישראל: פ
(א) ויהי העם כמתאננים רע באוני ידוד
וישמע ידוד ויחר אפו ותבער- בם אש ידוד
ותאכל בקצה המחנה:

תהלים קז

שבת קטז

תנו רבנן ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך סימניות מלמעלה ולמטה [בתחלה ובסוף ויהי בנסוע הארון. להבדילה מן הסמוכות לה. פרש"י]. לומר: שאין זה מקומה [שאינה ראויה לכאן. דלאו בהליכות מסעות משתעי לעיל מינה, אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב בפרשת במדבר סיני]. רבי אומר: לא מן השם הוא זה [דמקומה היא בפרשה זו בתחלת מסע שנסעו מהר סיני איירי] אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו... רבן שמעון בן גמליאל אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן [לעתיד שיהו כל הפורענות בטלין, ולא ידאגו לפורענות ויצר הרע בטל] ותיכתב במקומה. ולמה כתבה כאן? כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה, פורענות שנייה מהו ויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה ויסעו מהר ה', ואמר רבי חמא ברבי חנינא שסרו מאחרי ה' [דרש ה מתחלף בח].

א. רבי: מקומו כאן. אבל הוא ספר בפני עצמו. חשוב. [יש גדולים וטובים דס"ל שרבי לא חולק על שאין מקומו כאן].

ב. ת"ק: פרשה היא, אבל אין מקומו כאן. הפסק.

ג. רשב"ג: (יש הרבה פרשיות שלא נכתבו במקומן) אבל פרשה זו עתידה להיכתב במקומו. עראי. [עיינן בחיי שלדברי רשב"ג מקומו כאן כרבי אבל היות שנכתב כאן הצלה פורענות לכן עתיד שתיעקר, ואמנם בזמן הזה אנחנו צריכים לזה כדי להפסיק בין פורענות לפורענות.

יתכן שלדברי רבן שמעון בן גמליאל רוצה לומר לעתיד לבוא שאז נלך במדבר העמים את הדרך אשר הלכנו ממצרים לארץ ישראל לא יעשו עוד כמתאוננים אלא נקבל הכל באהבה. וזהו אמרו עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן... ונראה שאנחנו כבר באמצע הדרך.

הפורענות

א) אספסוף [כך פרש"י. בתוך שלשת ימים למסעם התאו האספסוף תאוה להתרעם על הבשר כדי למרוד בהקב"ה (ומה שכתוב והאספסוף התאו תאוה ר"ל כבר התאו קודם המתאוננים משעה שנסעו מהר ה'. מזרחי וגו"א)].

ב) בריחה [כך אומר ר"י שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים. (והפסיק שלא יהיו שלש פורעניות סמוכות זו לזו ונמצאו מוחזקים בפורענות וקרא חטא פורענות אע"פ שלא אירע להם ממנו פורענות ושמא אלמלא חטאם זה היה מכניסם לארץ מיד. רמב"ן עה"ת)]. ולפי זה דרשו מהר ה' מהר רשי לתענית.

(ג) מחשבות שליליות [ר"י נ' שועיב בשם יש אומרים שהרהרו אחרי משה וענני כבוד המוזכרים בפרשה, ונסתם (=ולא נתפרש בתורה) בשביל שהיה הרהור הלב (ולכן גם הכתוב לא זכרו בפירוש)].

והיכן מקומה? אמר רב אשי בדגלים.

(א) כלומר תיכף אחר ונסעו הקהתים נושאי המקדש (לעיל פסוק כא) (חזקוני). כי אז בנסוע הארון אמרו משה.

ולכן היא הפוכה לאחוריה להשתוקק לעמוד [=כאילו משתוקק לעמוד] אחר המ' של בואם כמו [שהיא] מקומה באלפא ביתא. והשניה הפוכה להסמיכה לונסע דגל מחנה (שם כב), ואז יהיה נון מלאה ואחר כך ס' ע', כי אם תשים נ' אל ונסע יהיה "נון" ס' ע' ויהיה אם כן גם כן כפי סדרה באלפא ביתא! (פענח רזא).

במדבר י (כ): וְעַל־צִבְאָ מִטָּה בְנֵי־גֵד אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: (כא) וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נוֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהִקִּימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן עַד־בָּאָם: [וְיִהְיֶה בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמְהוּ יְדֹד וַיַּפְצוּ אֵיבֶיךָ וַיִּגְסוּ מִשְׁנֵאֶיךָ מִפְּנֵיךָ: וּבִגְחָה יֹאמַר שׁוּבָה יְדֹד רַבְבוֹת אֶלְפִי יִשְׂרָאֵל:] (כב) וְנָסְעָה דָגֶל מַחֲנֶה בְנֵי־אֶפְרַיִם לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאָו אֱלִישָׁמָע בֶּן־עֲמִיהוּד:

(ב) למעלה מפרשה, ויאמר משה לחובב (פסוק כט) אצל אלה מסעי בני ישראל.. ויסעו (פסוק כח). (רוקח).

במדבר י (כח): אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצִבְאָתָם וַיִּסְעוּ: [וְיִהְיֶה בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמְהוּ יְדֹד וַיַּפְצוּ אֵיבֶיךָ וַיִּגְסוּ מִשְׁנֵאֶיךָ מִפְּנֵיךָ: וּבִגְחָה יֹאמַר שׁוּבָה יְדֹד רַבְבוֹת אֶלְפִי יִשְׂרָאֵל:] (כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נִסְעִים אֲנִי וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִמְרָ יְדֹד אֲתָן לָכֶם לָכֶה אֲתָנוּ וְהַטְבַּנּוּ לָךְ כִּי־יְדֹד דְּבַר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל:

(ג) ועשה נונין הפוכין לומר שמקומה לפני נ' פרשיות לפני פרשיות לפני. ואילו לא היו הנונין הפוכין לא הייתי יודע אם לפני נ' פרשיות לפני אם לפני נ' לאחריה, לכך עשאוה הפוכים לומר לפני נ' לפני, והוא אחר "ונסע אהל מועד מחנה הלוי" בפרשת במדבר סיני (ב יז) שמשם עד הכא נ' פרשיות! (בעל הטורים). צ"ע שאינן אלא מ"ט פרשיות, יתכן שהכוונה לפני מ"ט פרשיות, והאות נ' ר"ל עד ולא עד בכלל.

במדבר ב (יז): וְנָסְעָה אֶהֱל־מוֹעֵד מַחֲנֶה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה כְּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵן יִסְעוּ אִישׁ עַל־יְדֹ לְדִגְלֵיהֶם: [וְיִהְיֶה בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמְהוּ יְדֹד וַיַּפְצוּ אֵיבֶיךָ וַיִּגְסוּ מִשְׁנֵאֶיךָ מִפְּנֵיךָ:

ובנחה יאמר שובה ידוד רבבות אלפי ישראל: [יח] דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד:

(ד) רבי חייא אומר הפרשה הזאת לא היתה ראויה להיכתב כאן אלא לאחר ובנסוע המשכן (במדבר א נא, מדרש הגדול). צריך עיון שאין המדובר שם אודות המסע בעצמו.

במדבר פרק א (ג) ואתה הפקד את-הלויים על-משכן העדת ועל כל-כליו ועל כל-אשר-לו המה ישאו את-המשכן ואת-כל-כליו והם ישרתהו וסביב למשכן יחנו: (נא) ובנסע המשכן יורידו אתו הלויים ובחנת המשכן יקימו אתו הלויים והנזר הקרב יומת: [ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ידוד ויצו איבד וינסו משנאיך מפניך: ובנחה יאמר שובה ידוד רבבות אלפי ישראל: (גב) וחנו בני ישראל איש על-מחנהו ואיש על-דגלו לצבאתם:

ראש השנה יז ע"ב.

יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים.. עשה להם סימניות כאכין ורקין שבתורה לומר לך צעקו קודם גזר דין נענו לאחר גזר דין לא נענו. [ופרש"י סימנין הפוכין כזה] .

א. נכתבו לדרשה, לומר שהפרשה לא נאמרה בכל ענין. חילוק / דרשה.

ספרי בהעלותך פד

ויהי בנסוע הארון נקוד עליו מלמעלה ומלמטה מפני שלא היה זה מקומו. רבי אומר מפני שהוא ספר בעצמו; מיכן אמרו ספר שנמחק ונשתייר בו שמונים וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים. ר' שמעון אומר נקוד עליו מלמעלה ומלמטה מפני שלא היה זה מקומו ומה היה ראוי ליכתב תחתיו ויהי העם כמתאוננים. הלשון נקוד עליו, משמע כמו נקודות, וכן כתב נציב? אולם הראב"ד בפירושו כתב: לאו דווקא אלא נ' מנוזרת מלמעלה ומלמטה!

א. רבי: מקומו כאן. אבל הוא ספר בפני עצמו.

ב. ת"ק ור"ש: מקומו אינו כאן.

במאיר עין בסוף ספרי מעיר: ג"ל דקבלה עתיקא היתה ביד הסופר שספר וידבר נשלם אחר פרשת קורח ומפרשת חקת ואילך הוא ספר אחר. וספר וידבר כולל המסעות והמאורעות עד תום הארבעים שהלכו במדבר ומפרשת חקת ואילך הוא ספר בפ"ע כולל המאורעות בסוף הארבעים וכו'. ואפשר שהספרי סובר דפרשת ויהי בנסוע מקומה בריש פרשת חקת ודלא כרבי אשי בשבת שם. על דרך זו נראה לי להיפך, שספר וידבר כולל עד פורענות ראשונה (וכך נכתב לפי

פרש"י, ומשם ואילך התחילו לצדד אחורה לאט לאט עד פרשת שלח, שאז נגזרה גזירת המדבר. ולכן הופסק הספר במקום שגמרו ללכת בשורת הדין.

ספרי זוטא

כל ספר שיש בו שמונים וחמש טעיות לא יקרא בו עד שיוגה. יש אומרים לא נאמרו כל השעורין <!> הללו אלא שאינה מקומה של פרשה היה צריך לומר וענן י"י עליהם יומם בנסעם מן המחנה ויאמר ויהי העם כמתאוננים. המדרש לקוי, ונראה מדבריהם מתחילה כשיטת רבי, ולבסוף כשיטת ת"ק.

מדרש הגדול מן ספרי זוטא

יש אומרים לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא שאינו מקומה של פרשה. היה צריך לומר וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה, ויאמר, ויהי העם כמתאוננים, אלא מושלין אותו משל למה הדבר דומה וכו'.

רבי חייא אומר הפרשה הזאת לא היתה ראויה להיכתב כאן אלא לאחר ובנסוע המשכן (במדבר א נא), ולמה נכתבה כאן מפני שכתוב למעלה ויסעו מהר ה' דרך שלש ימים לא אמר להן לנסוע אלא יום אחד ונסעו לעצמן מהלך שלשת ימים בורחים מהר סיני, מפני שעשו שם ארבעים <?> יום היה נותן להם מצוות בכל יום וכשאמר להן לנסוע משם הלכו מהלך שלשת ימים ביום אחד כתינוק שיצא מבית למודו ורץ שלש פסיעות כאחת אף על פי כן לא עזבם הקדוש ברוך הוא אלא וארון ברית ה' נוסע לפניו דרך שלשת ימים וקשה לפני המקום שעשו כך אלא שאמר היאך אכתוב צרה אחר צרה לאו, אלא כתב ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים ואחר כך ויהי בנוסע הארון.

וכן בילקוט תשכט ושם: שעשו שם אחד עשר יום והגיה הזי"ר: [שנה פחות] אחד עשר יום.

מדרש חסרות ויתרות בהעלותך צח

תרין פסוקים שעליהן נונין הפוכים ונטפלו בתורה שה[ם] מנבואת אלדד ומידד. ונשארה נבואתן נתפרשה על ידי יחזקאל כמה שנאמר (יחזקאל לח יז) כה אמר יי אלוקים האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל. ויש אומרים מלמד שהיה שם ספר גנוז.

ושבעה פסוקים בספר תהלים במזמור יאמר גאולי יי על שבעה פסוקים מן יורדי הים עד יקם סערה לדממה ונון אחד על שופך בוז על נדיבים ולמה הן כפופין לפי שכל רוכבי הים אינם מאמינים בחייהם ואמונתם נכפפת לאחוריהם להדיעם [?] להודיע שאינו נחשב חייהן להן הן כופרין באמונת בוראם ולפיכך הן נכפפים לאחור וכו'.

א. פוסקים שאינם מנבואת משה. טפל.

ולהעיר מסנהדרין יז א: על עסקי גוג ומגוג היו מתנבאים שנאמר (יחזקאל לח יז) כה אמר יי אלוקים. ויש לציין דברי הבחיי ורש"ר הירש.

ב. חסר כאן ספר שלם. לקוי.

עיינ דבר פלא מאד בספר וכו'.

ג. נכתבו לדרשה. דרשה.

תהלים רכח

יש שם ששה פיסוקים ויש עליהם נונין הפוכין. שמהן יוצא שם המפורש [יהוי"ו. רא"ו]. שבכל מלכות היה לה איש ראוי שתבא גאולה על ידו. אבל ברביעית אם אינו עושה למען שמו הגדול ואלא אובדין אנו. אני יי, כשישראל מחוסרין מנביאים ומאנשים ראוי שתבא הגאולה על ידם הוא עושה למען שמו הגדול המפורש כמו שנאמר וידעתם כי אני יי בעשותי אתכם למען שמי.

ד. נרשם השם המפורש. ציון ראשי תבות.

מדרש משלי בוכר (כו כד)

תמן תנינן עשר נקודות בתורה... ויהי בנסוע הארון בין למעלה ובין למטה נקוד. רבי אומר ספר היה בפני עצמו ונגנז. [והעיר שם ר"ש בוכר: כל המאמר הוא מיותר ואין לו ענין עם עשר נקודות. וליתא בכל המקורות.. ונובע מספרי בהעלותך..]

הלשון כמשמעותו במדרש חסרות ויתרות עיין שם.

בילקוט המכירי (משלי כו כד) הנוסח: בין למעלה ובין למטה נקוד או. ספר היה בפני עצמו ונגנז.

[והעיר שם גרינהוט: רצונו הא' של הארון והו' של ו'יהי נקוד. ואפשר שהמלה רבי נשמט לפנינו מן הכתב, ובמקום או צ"ל אומר.

כנ"ל.

אבות דרבי נתן נו"א לד: שני סמניות אמורות בתורה בפרשה קטנה ואיזו היא פרשה קטנה ויהי בנסע הארון [ויאמר משה ובנוחה יאמר] רבן שמעון בן גמליאל אומר עתידה פרשה זו שתעקר ממקומה ותכתב במקום אחר. [ובין ההגהות העיר שם רש"י שכטר: ואני חושש שהיו מנוים כל הט' נונין המנוזרות שבמקרא.. במספר עשר, ופיסקא זאת שלפנינו היא רק שיעור קטן מהמאמר הזה].

מסכת סופרים (ו א): הכותב צריך לעשות שיפור [שיפוד / שיעור / שיופר / שיזפר / סימן] בפתיחה של ויהי בנסע הארון מלמעלן ומלמטן שהוא ספר בפני עצמו. ויש אומרים שמקומו בנסיעת דגלים.

הכותב צריך לעשות שיפור בפתיחה של ויהי העם כמתאוננים מלמעלן ומלמטן שהוא ספר בפני עצמו ויש אומרים שמקומו בנסיעת דגלים.

יש אומרים שיעור פתיחה כמהרש"ל. וגם לאינך מיושב כי כתב נודע ביהודה שגם אחר הנון יוסיף כשיעור ג' אותיות. יש אומרים כדמות שופר או שפוד.

מסורה גדולה: ט' פסוקים אית בהון הדין סימן א' נו"ן הפוכה. וסימנך ויהי בנסע הארון, ויהי העם כמתאוננים, יורדי הים באניות, המה ראו מעשי ה', ויאמר ויעמד רוח, יעלו שמים ירדו, יחגו וינעו כשכור, ויצעקו אל ה' בתרא, שופך בוז על נדיבים. ומקרינ אכין ורקין שבתורה.

אכלה ואכלה (179): ט פסוקין אית בהון כהדין סימן א' הפוכה וסימניהון: וענן ה' עליהם יומם - ויהי בנסע הארון, ובנחה יאמר - ויהי העם כמתאוננים, יורדי הים באניות, המה ראו מעשי ה', ויאמר ויעמד רוח סערה, יעלו שמים ירדו תהומות, יחגו וינעו כשכור, ויצעקו אל ה' בצר דבתריה, שופך בוז על נדיבים - וישגב אביון מעוני.

זוהר

רבי אלעזר אמר, הכא אית לאסתכלה, נ' דאיהי מחזרא / מנוזרא לאחורה אמאי הכא בתרי דוכתי / אמאי בתרי דוכתא הכא, אמאי. ואי תימא נ' כפופה הא ידיעה, נ' כפופה נוקבא. נ' פשוטה כללא דדכר ונוקבא. והא אוקימנא באתר דא ויהי בנסוע הארון, אמאי אתהדר לבתר כגוונא דא [מ"מ:נ .

תא חזי נ' באשרי יושבי ביתך לא אתמר, בגין דהיא בגלותא. והא אוקמוה חברייא, דכתיב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל וגו'. אלא מה כתיב לעילא, וארון ברית ה' נוסע לפנייהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה. כיון דהוה נטיל ארונא, נון נטיל עליה / עמיה, והא שכינתא על גבי ארונא יתיב. תא חזי חביבותא דקודשא בריך היא לגבייהו דישאל, דהא אף על גב דאינון סטאן מארח מישר, קודשא בריך הוא לא בעי לשבקא לון ובכל זמנא אהדר אנפוי לקבלייהו דאי לאו הכי לא יקומון בעלמא.

תא חזי ארונא הוה נטל קמיייהו ארח תלתא יומין, נ' לא הוה מתפרש מניה, ונטיל עמיה. ומגו רחימו דלהון דישאל אהדר אנפוי ואסתחר מלגבי ארונה, כהאי איילא דעזלתא, כד איהו אזיל, אהדר אפוי לאתר דנפיק. ועל דא בנסוע הארון, נו"ן אסחר אנפין לקבלייהו דישאל וכתפי גופא לגבי ארונא.

ועל דא כד ארונא הוה נטיל, משה אמר קומה ה', לא תשבוק לון, אהדר אנפך לגבן, כדין נון אתהדר לגבייהו כגוונא דא [מ"מ: ז כמאן דמהדר אנפיה למאן דרחים. וכד הוה שארי ארונה למשרי, כדין אהדר נון Z אנפוי מישראל ואתהדר לגבי ארונא ובכלא אתהדר.

אמר רבי שמעון, אלעזר, בודאי הכי הוא, אבל הכא לא אהדר אנפוי מישראל דאי הכי בעי נון לאתהפכא מגוונא דאחרא עלאה /לעילא האי [מ"מ: ז מנוזר לאחורא, והאי בארז מישר לגבי ארונא.

אלא ודאי לא אהדר אנפוי מנייהו, ומה עביד, בשעתא דשארי ארונא למשרי. אמר משה שובה ה', כדין שארי ארונא, ושכינתא קאים בסטרא אחרא ואנפין לקבלייהו דישראל ולקבליה דארונא. וכדין כלל לגווה /לכוונא לארונא ולישראל. אלא דישראל גרמו לבתר, דכתיב ויהי העם כמתאוננים.

אמר רבי אלעזר אנא דאמרן מספרא דרב ייבא סבא דאמר בין בהאי גיסא, ובין בהאי גיסא, אתהדר. אמר ליה שפיר קאמר אבל דא דאמינא הכי תשכח בספרא דרב המנונא¹ סבא והכי הוא ודאי.

נראה שהזוהר אינו מטפל בטעם הסימנים, אלא על בחירת אות הנון, וצורתן.

ואילו הלשון סימניות וניקוד שבדברי חז"ל דנו על עצם הסימנים בכלל.

לקח טוב: מסומן מלמעלה ומלמטה נון הפוכין שהן דומין לכף [פשוטה. מושב זקנים] ולריש פירוש אך רק כל מקום שאמר אך ורק מיעט מה בא מלמעט לומר שאין זה מקום הפרשה הזו. רבי אומר מפני שהיא ספר תורה בפני עצמה.

מדרש אגדה: ללמדך שאין זו מקומה אלא בתחלת מסע הדגלים.

מדרש החפץ: פרשה זו עשה לה סימנין מלמעלה ומלמטה שהן נונין הפוכין, רמז לנושאי הארון שיהפכו פניהם לארון ואחוריהן לחוץ.

מדרש הבאור: ויהי העם כמתאוננים שני נונין הפוכין אחד קודם ויהי בנסוע ואחד אחר ויהי בנסוע יקראו אותן חכמים נונין מנוזרות מלשון נזורו אחור כלומר שמעשיהם הפוכין ומחשבותם הפוכה.

חמדת ימים: דשכינתא מהדרא אפהא כלפי ארון כד שרן, כמאן דמהדר אנפיה בשעתא דאזיל לאתרא דינפיק מניה, ובגין כך נונין כגוונא דא Z, כן פירש בזוהר (קנה ע"א). ד"א נונין

¹ המנונא. אולי נקרא על שם דרוש הנונין. וכדברת ר"ץ חיות. והדברים עתיקים.

הפוכין, להפריש בין פורענות ראשונה לפורענות שניה לפי שהפכו ישראל ערפם. וי"א ספר גנוז שם [בהגה: שבת שם: שהוא ספר בפני עצמו. ובנדפס ר"ל ספרן של צדיקים סוד האור הגנוז לצדיקים והוא ספר חיים]. ויש אומרים שעד כאן נ' פרשה. ועל דרך האמת רמז לנ' שערים דבעא ההוא פחד למשלט בהון. ואמר בספר הזוהר (שם) דמתאוננים רע נונין הפוכין דשכינתא מהדרא אפהא, רע מסיטרא דרע. ומנחם [מריקאנטי] ז"ל פירש בנסע בגימטריא יעקב, ולכך הנון הפוכה כאדם שכורע על ברכיו לבקש מן המלך צרכיו, וכן צורת יעקב חקוקה בכס הכבוד והוא מבקש רחמים על בניו בשעה שכועס עליהן המלך אם עברו על מצוותיו.

ילקוט ראובני

ענין הנונין דויהי בנסוע ובנחה יאמר תא חזי דאלו ב' נונין הם כבודו של הקדוש ברוך הוא ממש, והם עיקרו של עולם לכך בראות יעקב כן בירך את בניו וידגו לרוב, ותרגומו וכוניי ימא יסגון. והקדוש ברוך הוציא העכו"ם מכלל הנונין דכתיב לא נין ולא נכד, ואבימלך בקש להשתתף עם אברהם ולהדבק בשני נונין דכתיב אם תשקור לי ולנייני ולנכדי. ועתיד הקב"ה להשיב השני נונין למקומם וכו'. ועל אלו הנונין מבקשין העכו"ם תמיד עלילות על ישראל ומתאנחים ודואגים שאין להם חלק בהם שנאמר אמרו בלבם נינם יחד. ובאלו הנונין עתיד הקדוש ברוך הוא לפרוק להו לישראל על ידי משיח דכתיב לפני שמש ינון שמו (מדרש הנעלם דף מח ע"ב).

נון של ויהי בנסוע היא סוד השכינה ולכן אין נון באשרי. (מגלה עמוקות אופן סז).

כן הוא בזוהר.

דע בני שיש נון אחרת הפוכה כזה [דבנסוע, ו] דויהי העם כמתאוננים רע, ונהפכו לומר לך שאחד רומז לקשה ואחד לפחד הרפה וכשארין ישראל עושים רצונו של מקום ומכעיסים אותו אז הפחד שופך דם ברפה ונפרע מן הרשעים ומכלה אותם ומאבד אותם כרגע ועל כן אותה פרשה המסומנת באותן שני נונין הפוכים כדי שיהיו אחוריהם נגד ישראל ולא פניהם כי הם שני מדות הדין שאם היו פניהם כנגד ישראל לא היה נשאר מישראל עד אחד והיו הפוכים כדי שלא ידקדקו מאד בדין ולא יקטרגו על ישראל בדין. (פליאה עמ' ת).

רלב"ג. והנה היה בשני אלו הפסוקים נקוד מלמעלה ומלמטה. להעיר שלא על ענין זה המסע והחניה הפרטית היתה התפילה הזאת למשה, אבל היתה על התכלית שהיה מכוון מעת צאתם ממצרים. והוא שבעבור הכוונה ההיא בהיותה נשלמת ירשו ישראל את הארץ. וזה כי מפני שכבר קבלו ישראל את התורה ונהיו לשם יתעלה לעם קודש, הנה נתיישרו לירש הארץ אז.

רבינו בחיי. הפסיק כאן בשני פסוקים אלה והיה ראוי להדביק ויהי העם כמתאוננים עם בנסעם מן המחנה... כיון שהכל ענין ספור אחד וענין אחד לא היה ראוי שיפסיק ביניהן בפרשת ויהי בנסוע.

ועל דרך הפשט ענין ההפסק לפי דעתי הוא זה.. שהולכי מדברות כי יראו ההרים הגבוהים והצורים החזקים השרשיים שהם יסודות הארץ תתאמת מהם לבעלי הטבע אמונת קדמות העולם ועל כן חייבה חכמת התורה להפסיק פרשה זו בענין הארון שבו לוחות העדות והוצרך משה להזכיר ויפוצו אויבך וינסו משנאיך כדי לבטל דעת האמונה ההיא הנפסדת.

ועל דרך מדרש רז"ל בפרק כל כתבי הקודש.. ושלש דעות בדבר דעת ת"ק שהיתה ראויה פרשה זו להיכתב בדגלים בפרשת במדבר סיני שכתוב שם ונסע אהל מועד מחנה הלוי בתוך המחנות כי באהל מועד היה הארון ושם היה ראויה להכתב ויהי בנסוע הארון ועל כן עשה לה הקדוש ברוך הוא סימנין כדי להבדילה בין הסמוכות לה בתחלה ובסוף, וכדי ללמדנו שנכתבה שלא במקומה ואם תמנה הפרשיות שיש מן ויהי בנסוע הארון עד ונסע אהל מועד תמצאם חמשים, ולכך היו הסימנין מנונין, ללמדך שפרשה זו פונה לסוף חמשים פרשיות שהוא מקומה [וכן כתוב במושב זקנים והוסיף: מפרשת ונסע אהל מועד עד ויהי בנסוע והיא בכלל]. ודעת רבי שהפרשה הזאת נכתב בהמקומה שהרי בענין המסעות נכתבה.. אלא שהוא ספר חשוב בפני עצמו... ודעת רשב"ג שהוא מקומה אבל עתידה שתיעקר ממקומה לימות המשיח, שיהיו כל הפרענויות בטלים ויצר הרע בטל ומה שנכתבה כאן להפסיק בין פרענות לפרענות.

ועל דרך הקבלה פרשה זו רומזת על כל ימי עולם כי נרשמו בה שבעת א' כמו בפסוק ראשון.. ואות א' הששי רשומה במלת אלפי לרמוז שיתא אלפי, והשביעית נחתמה במלת ישראל.. ומפני שלא תבין כי הסדור הנהוג הזה של שמטות העולם ילך אל לא תכלית לכך הפרשה מסוימת בנונין בתחלה וסוף לבאר כי ילך עד היובל הגדול שהוא אלף דור והיה העולם בטל ויחזור לתהו ובוהו. ומה שבאה הנון הפוכה, כי כשם שמכתב האות בתקונו כראוי מורה על קיום דבר כך הפוך האות ובטולו מסדורו הראוי מורה על בטול דבר וחורבנו ועל כן הנון הפוכה... וכדי לחזק הענין היו הנונין שתיים. ומפני שעתידין השמים והארץ שיתחדשו אחר היובל יתכן לומר כי על כן היו שתי נונין. והזכיר לשון ויהי אחר כל נון ונון, להורות על ההויה אחר כל יובל ויובל... ועוד יש טעם בנון הפוכה והוא כי מלת בנס"ע ירמוז למספר יעק"ב, ועל שם שהאדם החקוק בחיות המרכבה מהפך את פניו לפניו ואחרי לרארבע רוחות העולם על כן באו הנון בהפוך בפרשה זו לפניו ולאחריה.

מהרי"א. הנה נעשו כאן שני נונין הפוכים אחת בתחלתה ואחת בסופה, ורבו הדעות בדברי חז"ל ובדברי המפרשים על מה יורה הסימן הזה. ונראה לי שבעבור שלמעלה סיפר ממסע הדגלים ואהל מועד וסיפר מנסיעת הארון לפניו נכתבו הסימנים ההם לרמוז שנסיעת הארון

אף על פי שנכתבה אחר מסע הדגלים ואהל מועד לא היה כן בפעל ומציאות כי היא קדמה אליהם והיתה לפניהם, לפי ששתי פעמים נסע הארון לפני העם אחת בתחלת המסעות והכנסם במדבר הגדול והשנית בסוף המסעות בהעברת הירדן להכניסם לארץ לכן היו בסמנים נון מלשון נסיעה אחת בתחלה רומזת למסע הראשון הזה, והאחרת בסוף [רומזת לסוף] המסעות בהכנסם לארץ כי לשניהם היה ארון ברית ה' נוסע לפניהם.

תולדות יצחק. הפיכת הנונין לומר שהעלם הפוך, שיתרו שהוא מהאומות העולם נתגייר ונעשה יהודי כשר, וכל כך עד שישראל בקשו ממנו שילך עמהם. וישראל בני אברהם יצחק ויעקב מתאוננים רע באזני ה' ומתאווים תאוה בוכים ואמורים מי יאיכלנו בשר, ואף ה' חרה בעם ויך בעם מכה רבה מאד.

בעל הטורים. עשה נונין הפוכין שרצה לעביר שהשבטים שאותיותיהם נון (סוטה לו א). את הירדן שרחב נון (בכורות י ע"ב) אלא שהחטא גרם. וכע"ז פענח רזא; רוקח.

פענח רזא. הנון הפוכה לומר כי נסעו והלכו אחור ולא פנים שלולא שחטאו היו נכנסין לארץ בג' מסעות. וכן ברבינו חיים פלטיאל.

ר"י נ' שועיב. וירמוז כי לעתיד לבוא יתפשט כח התורה ונראה ז' ספרים.

צרור המור. ויסעו מהר ה'. מכאן התחילו לילך לאחור ולא לפנים כאומרם זכרונם לברכה כתינוק שבורח מבית הספר. ויסעו מהר ה'. ולא על פי ה'. אבל הם נזורו אחור וכו', והפכו לאחור. וזהו רמזו באלו הנונין הפוכות ומנוזרות לומר שכבל אלו הטובות נזורו אחור כמו אלו הנונין המנוזרות. והטעם ששמו נונין מנוזרות יותר משאר אותיות, נראה לי לפי שהם כפרו בטובת העננים.. ולכן שם לסימן שני נונין של ענן בענן שישבו אל ה' וזהו לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו.

והם לא שבו אל ה' אלא ויהי העם כמתאוננים כי אולי זה היה עיונם כי השם היה עושה כל זה לטובתם ולשמחם, ולשמרם לכל יכה אותם שרב ושמש בצל העננים והם היו קצים בהם... ולכן שם בחטאם שני נונין של ענן כמו ששם גם כן הנונין המנוזרות והוא ויהי העם כמתאוננים.

ורבותינו זכרונם לברכה אמרו (שבת קטז א).. וכו'. ובמדרש הנעלם אמרו כי אלו הנונין הם רמז לשכינה. ולכן אמרו נון באשרי יושבי ביתך לא איתמר לפי שהוא רמז לשכינה שהולכת בגלות ובא דוד וסמכה ברוח הקודש, דכתיב סומך ה' לכל הנופלים. ועל זה אמר נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. מעצמם בלי עזר ה'. כי היא מכובד הצרות אינה יכולה לקום אבל השם יקים אותה וזהו ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת. ואמרו שם כי מחבתם של ישראל השכינה שהוא הנון הפכה פניה כנגד ישראל ואחוריה אל הארון ולכן הנון הראשונה

ההפוכה הפכה פניה כלפי ישראל ואחריה אל הארון כזה L הרי כאן שהפכה פניה כלפי ישראל ואחריה אל הארון ועם כל זה ישראל הקשו עורף ונאצו את ה' וחטאו חטאים גדולים. ולפי דעתי כי לזה הטעם בעצמו סמך לכאן ויהי העם כמתאוננים להורות על חטאם שהשם היה עושה כל זה לטובתם וכביכול היה רוצה יותר בכבודם מבכבוד הארון ולכן הנוגין שהם רמזו לשכינה היו חוזרים אחריהם אל הארון ופניהם כלפי העם והם לא רצו בזה כי אין ראוי לכסיל כבוד ובעטו בה' ואמרו לא הוא והפכו פניהם כלפי הקודש בענין שיהיו אחריהם אל היכל ה' ולא רצו שיהיו אלו הנוגין הפוכים כמו שהן אלא שיהיו כתובים כהוגן בענין שיהיו מחזירים האחר לישאל. וזהו ויהי העם כמתאוננים סדר בחטאם במלת מתאוננים שני נוגין הכתובות כהוגן הפך מהראשונות לרמוז כי מאסו את ה' .. וזהו כמתאוננים שהיו אוננים ועצבים באלו הנוגין ומתכוונים למרות פי כבודו ולא היו רוצים לשמוע בקול ה'.

הן הן הנוגין שבשבת ושבוזה, אבל לא פירש להדיא מה הם [יש הרגשה שמיידי מבנסוע ובנחה אך אין הכרע]. נוגין שבמתאוננים כתובים כהוגן.

ריקאנטי

בנסע בגימטריא יעקב (כך בבחיי ובבעל הטורים). ועל כן הנוגן הפוכה כאדם הכורע על ברכיו לפני המלך ומבקש ממנו צרכיו וכן צורת יעקב אבינו חקוקה בכסא הכבוד.

רבי שלמה אשתרוק

להורות שכבר היו כלין לולי כי הארון בתוכם ר"ל שמירת ה' מלכלותם.

והנה לכאורה קשה שהרי מצינו בחז"ל סברה הפוכה, שיש לסמוך פורענות לפורענות, עיין בבא בתרא לענין ספרי נ"ך, ותוספות סוף מועד קטן. ותו קשה שהרי חטא שמענו, פורענות לא שמענו. ושמא יש בכאן כוונה עמוקה, הוראה לדורות, איך להבדיל בין פורענות לפורענות, ולהורות בא שהחטא עצמו הוא העונש, והעצה לזה להכניס פרשת הארון, וללמוד תורה.

[ולענייננו התחזקות בתורה היא הנותנת להתקיים בגלות בין פורענות לפורענות..]

ובחיי מוסיף על זה שיש בזה משום נפוץ האויבים הפיזיים כנ"ל וגם השונאים השכליים, ממחשבות הכפריים שכן יש בו עדות על חדוש העולם עי"ש.

מה הן הסימנים?

(א) יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים.. עשה להם סימניות כאכין ורקין שבתורה לומר לך צעקו קודם גזר דין נענו לאחר גזר דין לא נענו. ופרש"י סימנין הפוכין כזה [ראש השנה יז ע"ב].

ב' סימניות. פירש רבינו האי גאון ז"ל שאינן אותיות ידועות בכתב שהם נקראות, אלא סימנים בעלמא. כגון נונין הפוכים דכתיבי גבי ויהי בנסוע הארון כדמפורש בגמרא דכל כתבי הקדש (רשב"א שבת קג ע"א).

סימניות אלו הן כמין נונין הפוכין (רש"א שבת שם).

בפרש"י מדויק ראיתי כתוב כך **נון הפוכה** [ויהי בנסוע הארון וכו'] ועל זה סומכין הנקדנים לעשות ב' נונין אחת קודם ויה בנסוע ואחת אחריה, אבל במדויקים לא ראיתי וקרוב בעיני שפסולה לפי מה שפסלינן בחסר ויתיר אפילו אות אחת ולכתחלה לכולי עלמה אסור והסימנים שנאמרו כאן ר"ל שעשה פרשה לפניה ולאחריה, ואולי זה הציור של נון הפוכה תלמיד אחד הגיה נ"ל (מהרש"ל).

ב) נון של בנסוע מתהפכת בספר תורה, לומר כשישראל היו מתפללין היו הופכין פניהם לארון ונושאים הארון כבני נ' שנה והלויים היו מתרחקין נ' אמה וכשהיה נוסע מגרשין הטמאין אחורי המחנה. נ' הפוכה נ' אותיות בשמות השבטים. נ' פעמים תורה בחומש. ועוד, ז' הפוכה לומר בנסוע הארון שעליו הכרובים כשמשו אמר קומה ה', שחשמלים היו נוסעים וחיות הקודש של מעלה הכבוד, כי כשהיו נוסעים ולא היה ארון בנרתק? עד שאמר קומה ה', והארון בנסע כמו חשמל שמסיע המחנות למעלה (רוקח; וכן ברבינו אפרים עם קצת שינויים).

ולמה סימנים אלו דווקא?

- לדעה א' שאין מקום הפרשה כאן.

להורות כי אותו הנון שנתהפכה בחרן כמו שפרשו בויתם תרח בחרן שנון הפוכה לרמוז שאז בביאת אברהם נסתלק חרון אף מן העולם כאשר בא אברהם הצדיק. אמנם כאשר חטאו דור המדבר חזרה ונתהפכה אותה נון שחזרה חרון אף לעולם זה שני נונין הפוכין רצה לומר שנתהפכה וחזרה ונתהפכה. ועוד אני אומר... עפ"י מה שדרשו רז"ל (ברכות ד ע"ב) מפני מה לא נאמר נון באשרי. ואף על פי כן חזר וסמכה. לכן באו אלו הנונין הפוכין ונופלין אצל הפרענות כי זה גורם נפילתן של ישראל שהם חוטאים ועל כן הנונין הפוכין ונופלין. והיו הנונין שנים כי ידוע שעיקר נפילתן של ישראל היתה שני פעמים לא תוסיף, האחד במקדש ראשון והשני במקדש שני. ולהיות כי השם יתעלה אינו חפץ בנפילתם על כן פני הנונין הרומזים על הנפילה בהפיכתן הופכים פניהם לאחוריהם רצה לומר מי יתן שנפילה לא תוסיף מכאן ולהבא אך העונות גרמו. ומטעם זה פרשת ויהי בנסוע סתומה מלפניה כמו שדוד ע"ה הקדים סמך באשרי לרמוז על סומך ה' לכל הנופלים. ולזה אמר עתיד פרשה זו שתעקר ממקומה והוא ביום כלות פרענות מישראל שאז לא יהא מקום לנונין אלו. (תורת העולה א יז).

כי הנון מורה על פורענות (ברכות ד ע"ב) ולפי שהיא מורה על הנפילה ולכן הם הפוכים שיתהפך הנפילה לטובה. (רשא שבת שם).

ולכך כתיבי שני נונין להפסיק בין פורענות לפורענות, דהיינו פורענות ראשונה שפנו ונסעו עצמן מהמצות והתורה כפרש"י ותוס' לכך רמז הנון. והנון השניה הפוכה לרמזו שהיא שייכה למ"ם הקודם שהתלוננו על המן (עיון יעקב).

- לדעה הב' שהוא ספר חשוב בפני עצמו.

שהוא קטן שבספרים שאין בו רק שני פסוקים לרמז שגם ספר הזה כולל נ' שערי בינה, והם הפוכים שהם מתהפכים מדעת בן אדם שלא יוכל לעמוד עליהם (מהרש"א).

נון לשון נפסק שכל ספר וספר הוא בפני עצמו.

ולא לחנם היו נונין כי הם רמז לחמשים שערי בינה וחמשים של יובל הגדול וחמשים יום מספירה ושני נונין עולין ק' רמז לק' ברכות ולהודיענו לזמן המשיח מהרה יגלה שיתפרשו חמשים שערי בינה שנבראו בעולם (ר"י נ' שועיב).

נ"ל בס"ד הטעם שעשה הסימן באות נון ולא באות אחר וגם שעשאה הפוכה, והיינו כי מתחלת פרשת במדבר עד סוף פרשת הדגלים יש ט"ו פרשיות פתוחות, דהסתומות אינם במנין זה כיון דסתומות הם. ולפי זה פרשה זו ראוי להיכתב אחר פרשת דגלים ותהיה פרשה ט"ז, וידוע דאות נ' כפופה בכ"ב אותיות התורה היא אות ט"ז. נמצא אות נון כפופה היא אות ט"ז באלפא ביתא, ולכן עשה סימן באות נון לפרשה זו שצריכה להיות פרשה ט"ז ועשה את הנון הפוכה שפניה לפרשה הקודמת לרמזו שהיא ראויה להיות הפרשיות הקודמים לה שבספר במדבר ולא בפרשיות הבאים אחריה. (בניהו).

ולמה הפוכות?

ועשאו הפוכות שלא תהיה אות יתירה בתורה שלא תפסל. (ר"י נ' שועיב).
כנודע ביהודה, והיפך דעת רש"ל.

פולמוס הלכתי

דקדוקי הטעמים לבן אשר (דף מז)

ואלו אותיות מנוזרות. והן נונין ט', שכותבים אותן לאחר כזה Z שנים יש בהעלתך ושבעה בתהלים ביאמרו גאולי ה'. שנים בתורה ויהי בנסע הארון ויאמר משה, ובנחה יאמר שובה ה'.

ואלו שבעה שביאמרו גאולי ה', יורדי הים באניות, המה ראו מעשה ה', ויאמר ויעמד רוח, יעלו שמים ירדו תהמות, יחגו וינועו כשכור, ויצעקו אל ה' בצר להם בתראה, שופך בוז על נדיבים. שני סימניות האמורות בתורה בפרשה קטנה ואיזו היא פרשה קטנה ויהי בנסע הארון נקוד בין מלמעלה בין מלמטה לפי שלא היה זה מקומה מפני שהוא ספר בפני עצמו והיכן מקומו בדגלים.

מאירי (קרית ספר מאמר ב חלק א): צריך שתדע שיש קבלה ישנה ביד הסופרים הדווקנים איש מפי איש עד עזרא הסופר ומעזרא עד משה רבינו עליו השלום שינוי אותיות בספר תורה בהרבה מינים וראוי לדקדק בהן למצוה, אף על פי שאם לא דקדק לא פסל והן לפופות ועקומות ומנוזרות... מנוזרות. יש מפרשים מענין נזורו אחור והן נונין הפוכות שיש מהן שתיים בתורה אחת לפני ויהי בנסוע ואחת לאחריה. ויש מפרשים מענין כתר מלשון נזר..

המהרש"ל שנזדקק לשאלה זו לראשונה בתור פוסק, כתב במלים קצרות בהגהות לתלמוד, וכן חזר וכתב ביריעות שלמה בהגהותיו על פרש"י. ובתשובה האריך להוכיח דבריו שם וזהו תורף דבריו.

וסיכם הטורי זהב דבריהם בפירושו לנימוקי רש"י: ורבים חולקים עליו ומביאים ראיה מן הזוהר בפרשת בהעלותך שמביא נונין הפוכין אלו, וכן בספר בעל הטורים. ויש חילוקים בענין היפוך הנונין איזה הם, וגם (הנונין שהם) בקצת ספר תורה [הנונין הם] בפני עצמן הפוכין דהיינו אחת קודם ויהי בנסוע ואחת אחר אלפי ישראל. ומהר"ם מלובלין חיבר תשובה על זה שכל ההיפוכים כשרים.

מהרשל עג; נודע ביהודה קמא יור"ד עד; אבדר"נ לד. שבת קג ע"א.

דרשות ר"י אבן שועיב פרשת בהעלותך

להודיענו כי התורה אף על פי שבאמת אנו רואין אותה שהן ה' ספרים כללן כן הוא, אבל בפרטיותה ז', כמו שידוע למה ירמוז ענין ה' והשבעה, וירמוז כי לעתיד לבא יתפשט כח התורה ונראה ז' ספרים, ולרמוז לזה נעשו בכאן ב' נוני"ן לעשות סמניות, ועשאו הפוכות שלא תהיה אות יתירה בתורה שלא תפסל בו, ולא לחנם היו נוני"ן כי הם רמז לחמשים שערי בינה וחמשים של יובל הגדול וחמשים יום מהספירה, והשני נוני"ן עולין ק' רמז לק' ברכות, ולהודיענו לזמן המשיח מהרה יגלה שיתפרשו חמשים שערי בינה [שנבראו] בעולם.

ויש מי שסובר שם כי לכך באו הסמניות להודיענו כי אין זה מקומה, ונכתבה כאן להפריש בין פורענות ראשונה לשניה. ושמעתי כי לכן היה נו"ן לרמוז כי מעלה היא מקומה. ומה שאמר להפריש בין הפורעניות, פירוש שלא יהו שלשה פורעניות ביחד, כי בתלת זמני היא חזקה, והג' פורעניות הם. האחד ויסעו מהר ה', שנסע לבם מהר ה' וחשבו להם שאם ישבו עוד בהר סיני, שמא ירבה להם השם תורה ומצות והם לא ידעו ולא הרגישו כי לטובותם היה, כמו

שאמרו ז"ל רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. והם היו כפויי טובה, וברחו כתלמיד הבורח מבית הספר, וזהו פורענות ראשונה, ולא פרסמו הכתוב כי היה זה במחשבתן לבד ולא ידע מחשבתן, אלא הקדוש ברוך הוא היודע מחשבות לבם והוא המגלה אותו לנו ולא נענשו עליו, ואף על פי שכבר נתנו תרי"ג מצות לא היו יודעין. ויש אומרים פורענות ראשונה שהרהרו אחרי משה וענני כבוד המוזכרים בפרשה ונסתם בשביל שהיה הרהור הלב.

סיכום קצר:

(א) מציאות: בספרים שלנו כמו אות ה' וכצורת אות א.

(ב) הטעם: בגמרא שבת קטז א: תנו רבנן ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך סימניות מלמעלה ולמטה [בתחלה ובסוף ויהי בנסוע הארון. להבדילה מן הסמוכות לה. פרש"י]. לומר: שאין זה מקומה [שאינה ראויה לכאן. דלאו בהליכות מסעות משתעי לעיל מינה, אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב בפרשת במדבר סיני]. רבי אומר: לא מן השם הוא זה [דמקומה היא בפרשה זו בתחלת מסע שנסעו מהר סיני איירי] אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו... רבן שמעון בן גמליאל אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן [לעתיד שיהיו כל הפורענות בטלין, ולא ידאגו לפורענות ויצר הרע בטל] ותיכתב במקומה. ולמה כתבה כאן? כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה, פורענות שנייה מהו ויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה ויסעו מהר ה', ואמר רבי חמא ברבי חנינא שסרו מאחרי ה' [דרש ה מתחלף בח].

רבי: מקומו כאן. אבל הוא ספר בפני עצמו. חשוב. [יש גדולים וטובים דס"ל שרבי לא חולק על שאין מקומו כאן].

ת"ק: פרשה היא, אבל אין מקומו כאן. הפסק.

רשב"ג: (יש הרבה פרשיות שלא נכתבו במקומן) אבל פרשה זו עתידה להיכתב במקומו. עראי. [עיי' בחיי שלדברי רשב"ג מקומו כאן כרבי אבל היות שנכתב כאן הצלה פורענות לכן עתיד שתיעקר, ואמנם בזמן הזה אנחנו צריכים לזה כדי להפסיק בין פורענות לפורענות.

נראה שספר וידבר כולל עד פורענות ראשונה (וכך נכתב לפי פרש"י), ומשם ואילך התחילו לצדד אחורה לאט לאט עד פרשת שלח, שאז נגזרה גזירת המדבר. ולכן הופסק הספר במקום שגמרו ללכת בשורת הדין. וכן כתב בצרור המור. ויסעו מהר ה'. מכאן התחילו לילך לאחור ולא לפנים כאומרים זכרונם לברכה כתינוק שבורח מבית הספר. ויסעו מהר ה'. ולא על פי ה'. אבל הם נזורו אחור וכו', והפכו לאחור.

יתכן שלדברי רבן שמעון בן גמליאל רוצה לומר לעתיד לבוא שאז נלך במדבר העמים את הדרך אשר הלכנו ממצרים לארץ ישראל לא יעשו עוד כמתאוננים אלא נקבל הכל באהבה. וזהו אמרו עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן... ונראה שאנחנו כבר באמצע הדרך.

הפורענות

(א) אספסוף [כך פרש"י. בתוך שלשת ימים למסעם התאו האספסוף תאוה להתרעם על הבשר כדי למרוד בהקב"ה (ומה שכתוב והאספסוף התאו תאוה ר"ל כבר התאו קודם המתאוננים משעה שנסעו מהר ה'. מזרחי וגו"א)].

(ב) בריחה [כך אומר ר"י שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים. (והפסיק שלא יהיו שלש פורעניות סמוכות זו לזו ונמצאו מוחזקים בפורענות וקרא החטא פורענות אע"פ שלא אירע להם ממנו פורענות ושוא אלמלא חטאם זה היה מכניסם לארץ מיד. רמב"ן עה"ת)]. ולפי זה דרשו מִהָרַר ה' מִהָרַר רשי לתענית.

יש מקשים מאי שייטיה דפורענות אחת לשנית? יש לומר על פי משל ילד שרץ מחדר לבית המדרש, שאז היתה הבריחה לדבר טוב, ונחשב לזכות, נמצא שבריחה לבדה, לא נחשבה כפורענות רק ביחד עם התאו תאוה.

(ג) מחשבות שליליות [ר"י נ' שועיב בשם יש אומרים שהרהרו אחרי משה וענני כבוד המוזכרים בפרשה, ונסתם (=ולא נתפרש בתורה) בשביל שהיה הרהור הלב (ולכן גם הכתוב לא זכרו בפירוש)]. וכן כתב הריטבא בשבת קג, ויש שפירשו שסרו מאחרי ה' לומר לכה נתנה ראש ונשובה מצרים כשראו שהוקם המשכן והיו ענני הכבוד נוסעים כנגד המדבר, כי הם היו סבורים כי מיד שיוקם המשכן יכנסו לארץ.

ובשו"ת יכין ובעז חלק א סימן פא : ופורענות שניה ויהי בנסוע שהרהרו אחר הארון והעננים.

והיכן מקומה? אמר רב אשי בדגלים.

(א) כלומר תיכף אחר ונסעו הקהתים נושאי המקדש (לעיל פסוק כא) (חזקוני). כי אז בנסוע הארון אמרו משה.

ולכן היא הפוכה לאחוריה להשתוקק לעמוד [=כאילו משתוקק לעמוד] אחר המ' של בואם כמו [שהיא] מקומה באלפא ביתא. והשניה הפוכה להסמיכה לנסע דגל מחנה (שם כב), ואז יהיה נון מלאה ואחר כך ס' ע', כי אם תשים נ' אל ונסע יהיה "נון" ס' ע' ויהיה אם כן גם כן כפי סדרה באלפא ביתא! (פענח רזא).

במדבר י (כ): ועל־צבא מטה בני־גד אליסף בן־דעואל: (כא) ונסעו הקהתים נשאי המקדש והקימו את־המשכן עד־באם: [ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ידוד ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: ובנחה יאמר שובה ידוד רבבות אלפי ישראל:] (כב) ונסע דגל מחנה בני־אפרים לצבאתם ועל־צבאו אלישמע בן־עמיהוד:

(ב) למעלה מפרשה, ויאמר משה לחובב (פסוק כט) אצל אלה מסעי בני ישראל.. ויסעו (פסוק כח). (רוקח).

במדבר י (כח): אלה מסעי בני־ישראל לצבאתם ויסעו: [ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ידוד ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: ובנחה יאמר שובה ידוד רבבות אלפי ישראל:] (כט) ויאמר משה לחובב בן־רעואל המדיני חתן משה נסעים אנחנו אל־המקום אשר אמר ידוד אתו אתן לכם לכה אתנו והטבנו לך כי־ידוד דבר־טוב על־ישראל:

(ג) ועשה נונין הפוכין לומר שמקומה לפני נ' פרשיות לפני פרשיות לפניה. ואילו לא היו הנונין הפוכין לא הייתי יודע אם לפני נ' פרשיות לפניה אם לפני נ' לאחריה, לכך עשאו הפוכים לומר לפני נ' לפניה, והוא אחר "ונסע אהל מועד מחנה הלויים" בפרשת במדבר סיני (ב יז) שממש עד הכא נ' פרשיות! (בעל הטורים). צ"ע שאינן אלא מ"ט פרשיות, יתכן שהכוונה לפני מ"ט פרשיות, והאות נ' ר"ל עד ולא עד בכלל.

במדבר ב (יז): ונסע אהל־מועד מחנה הלויים בתוך המחנה כאשר יחנו כן יסעו איש על־ידו לדגליהם: [ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ידוד ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: ובנחה יאמר שובה ידוד רבבות אלפי ישראל:] (יח) דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן־עמיהוד:

(ד) רבי חייא אומר הפרשה הזאת לא היתה ראויה להיכתב כאן אלא לאחר ובנסוע המשכן (במדבר א נא, מדרש הגדול). צריך עיון שאין המדובר שם אודות המסע בעצמו.

במדבר פרק א (ג) ואתה הפקד את־הלויים על־משכן העדות ועל כל־כליו ועל כל־אשר־לו המה ישאו את־המשכן ואת־כל־כליו והם ישרתו וסביב למשכן יחנו: (נא) ובנסע המשכן יורידו אתו הלויים ובחנת המשכן יקימו אתו הלויים והגר הקרב יומת: [ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ידוד ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: ובנחה יאמר שובה ידוד רבבות אלפי ישראל:] (נב) וחנו בני ישראל איש על־מחנהו ואיש על־דגלו לצבאתם:

עוד טעמים

מדרש חסרות ויתרות בהעלותך צח: תרין פסוקים שעליהן נונין הפוכים ונטפלו בתורה שה[ם] מנבואת אלדד ומידד. ונשארה נבואתן נתפרשה על ידי יחזקאל כמה שנאמר (יחזקאל לח יז) כה אמר יי אלוקים האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל. ויש אומרים מלמד שהיה שם ספר גנוז. וכן במדרש משלי בובר (כו כד) ועוד.

פוסקים שאינם מנבואת משה. טפל.

ולהעיר מסנהדרין יז א: על עסקי גוג ומגוג היו מתנבאים שנאמר (יחזקאל לח יז) כה אמר יי אלוקים. ויש לציין דברי הבחיי ורש"ר הירש.

חסר כאן ספר שלם. לקוי.

עיין דבר פלא מאד בספר כף ונקי ששמע דשער הנ' נעלם ממשח רבינו ע"ה.. וספר ויהי בנוסע גדול ככל התורה ולא זכה ממנו כי אם פ"ה אותיות [ובזה מיושב ס' רבוא אותיות לתורה].

הטעם הזה מורה על לעתיד וראוי לציין לדברי ר"י נ' שועיב. וירמוז כי לעתיד לבוא יתפשט כח התורה ונראה ז' ספרים.

והיו הנונין שנים כי ידוע שעיקר נפילתן של ישראל היתה שני פעמים לא תוסיף, האחד במקדש ראשון והשני במקדש שני. ולהיות כי השם יתעלה אינו חפץ בנפילתם על כן פני הנונין הרומזים על הנפילה בהפיכתן הפוכים פניהם לאחוריהם רצה לומר מי יתן שנפילה לא תוסיף מכאן ולהבא אך העונות גרמו. ומטעם זו פרשת ויהי בנוסע סתומה מלפניה כמו שדוד ע"ה הקדים סמך באשרי לרמז על סומך ה' לכל הנופלים. ולזה אמר עתיד פרשה זו שתעקר ממקומה והוא ביום כלות פרענות מישאל שאז לא יהא מקום לנונין אלו. (תורת העולה א יז).

ג) טעמים על האות נון - והאות הפוכה

זוהר: תא חזי נ' באשרי יושבי ביתך לא אתמר, בגין דהיא בגלותא. והא אוקמוה חברייא, דכתיב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל וגו'. אלא מה כתיב לעילא, וארון ברית ה' נוסע לפניו דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה. כיון דהוה נטיל ארונא, נון נטיל עליה / עמיה, והא שכינתא על גבי ארונא יתיב. תא חזי חביבותא דקודשא בריך היא לגבייהו דישאל, דהא אף על גב דאינון סטאן מארח מישר, קודשא בריך הוא לא בעי לשבקא לון ובכל זמנא אהדר אנפוי לקבלייהו דאי לאו הכי לא יקומון בעלמא... אמר רבי אלעזר אנא דאמרן מספרא דרב ייבא סבא דאמר בין בהאי גיסא, ובין בהאי גיסא, אתהדר. אמר ליה שפיר קאמר אבל דא

דאמינא הכי תשכח בספרא דרב המנונא² סבא והכי הוא ודאי. הנון רומז על השכינה כביכול ופניו כלפי ישראל כצורה ה. ויש אומרים שגם עם מתהפך כמאור ושמוש מכל מקום הנון הפוכה כלפינו אבל מצד בורא עולה עומדת בצורתה המקורית.

ריקאנטי: בנסע בגימטריא יעקב (כך בבחיי ובעל הטורים). ועל כן הנון הפוכה כאדם הכורע על ברכיו לפני המלך ומבקש ממנו צרכיו וכן צורת יעקב אבינו חקוקה בכסא הכבוד. רומז לכסא הכבוד ורגליו כורע לאחוריו כצורה ד.

- לדעה א' שאין מקום הפרשה כאן.

להורות כי אותו הנון שנתהפכה בחרן כמו שפרשו בויתת תרח בחרן שנון הפוכה לרמזו שאז בביאת אברהם נסתלק חרון אף מן העולם כאשר בא אברהם הצדיק. אמנם כאשר חטאו דור המדבר חזרה ונתהפכה אותה נון שחזרה חרון אף לעולם, וזה שני נונין הפוכין רצה לומר שנתהפכה וחזרה ונתהפכה. (תורת העולה).

כי הנון מורה על פורענות (ברכות ד ע"ב) ולפי שהיא מורה על הנפילה ולכן הם הפוכים שיתהפך הנפילה לטובה. (רשא שבת שם).

וי"ל דהפסק נוני"ן מורה על מיעוט ענין ומשמעו דויצעקו וגו' וממצוקותיהם יוציאם אינו רק קודם גזר דין אבל לאחר גזר דין לא יועיל צעקה וה"נ התם כעין זה נוני"ן הפוכין מורה למעט מקומה של פ' ויהי בנסוע דאינה שייך שם רק במקום אחר (רש"א ראש השנה)

- לדעה הב' שהוא ספר חשוב בפני עצמו.

שהוא קטן שבספרים שאין בו רק שני פסוקים לרמז שגם ספר הזה כולל נ' שערי בינה, והם הפוכים שהם מתהפכים מדעת בן אדם שלא יוכל לעמוד עליהם (מהרש"א).

ולא לחנם היו נונין כי הם רמז לחמשים שערי בינה וחמשים של יובל הגדול וחמשים יום מספירה ושני נונין עולין ק' רמז לק' ברכות ולהודיענו לזמן המשיח מהרה יגלה שיתפרשו חמשים שערי בינה שנבראו בעולם (ר"י נ' שועיב).

(ד) טעמים לענין הפוכה

ועשאום הפוכות שלא תהיה אות יתירה בתורה שלא תפסל. (ר"י נ' שועיב).

² המנונא. אולי נקרא על שם דרוש הנונין. וכדברת ר"ץ חיות. והדברים עתיקים.

כנודע ביהודה, והיפך דעת רש"ל.

תולדות יצחק: הפיכת הנונין לומר שהעלם הפוך, שיתרו שהוא מהאומות העולם נתגייר ונעשה יהודי כשר, וכל כך עד שישראל בקשו ממנו שילך עמהם. וישראל בני אברהם יצחק ויעקב מתאוננים רע באזני ה' ומתאווים תאוה בוכים ואמורים מי יאיכלנו בשר, ואף ה' חרה בעם ויך בעם מכה רבה מאד.

בספרי חסידות מלא ממם סתומה ולפי זה אחד מהנונין כסדרה. רבי רבי בער, וסדרו של שבת ועוד.

ה) השוואה ראש השנה יז ב: יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים.. עשה להם סימניות כאכין ורקין שבתורה לומר לך צעקו קודם גזר דין נענו לאחר גזר דין לא נענו. [ופרש"י סימנין הפוכין כזה] .

נכתבו לדרשה, לומר שהפרשה לא נאמרה בכל ענין. חילוק / דרשה.

ה) הסטוריה

הראשון מי שמטפל בזה הלא הוא המהרש"ל, בחכמת שלמה, ביריעות שלמה, ובעיקר בשו"ת. לדעתו כוונת הגמרא על הפתוחה. ואילו לשון הזוהר נונין של התיבות ובנסוע ובנחה. מי שעושה אות אחת יתירה 'יתר כנטול דמי', ופסולה!! וכדבריו נקטו רבינו חיים כהן, ויושר דברי אמת בסידורו של שבת.

וכתב: בפרש"י מדויק ראיתי כתוב כך נון הפוכה [ויהי בנסוע הארון וכו'] ועל זה סומכין הנקדנים לעשות ב' נונין אחת קודם ויה בנסוע ואחת אחריה, אבל במדויקים לא ראיתי וקרוב בעיני שפסולה לפי מה שפסלינן בחסר ויתיר אפילו אות אחת ולכתחלה לכולי עלמה אסור והסימנים שנאמרו כאן ר"ל שעשה פרשה לפניה ולאחריה, ואולי זה הציור של נון הפוכה תלמיד אחד הגיה נ"ל (מהרש"ל).

יש מי שהביא ראיה לדבריו ממסכת סופרים (ו א): הכותב צריך לעשות שיפור [שיפוד] / שיעור / שיפור / שיפור / סימן] בפתחה של ויהי בנסוע הארון מלמעלן ומלמטן שהוא ספר בפני עצמו. ויש אומרים שמקומו בנסיעת דגלים.

יש אומרים שיעור פתיחה כמהרש"ל. וגם לאינן מיושב כי כתב נודע ביהודה שגם אחר הנון יוסיף כשיעור ג' אותיות. יש אומרים כדמות שופר או שפוד

לגבי מה שכתב לגבי הנונין מתוך הכתב יש בראשונים: נון של בַּסוּע מתהפכת בספר תורה (רוקח; וכן ברבינו אפרים עם קצת שינויים).

- אך למעשה המהר"ם לובלין ונודע ביהודה ועוד חבל אחרונים, כתבו שדבריו נסתרים מכל המקורות שקדמו לו, ובעיקר מדברי המסורה גדולה: ט' פסוקים אית בהון הדין סימן א נון הפוכה. וסימנך ויהי בנסע הארן, ויהי העם כמתאוננים, יורדי הים באניות, המה ראו מעשי ה', ויאמר ויעמד רוח, יעלו שמים ירדו, יחגו וינעו כשכור, ויצעקו אל ה' בתרא, שופך בוז על נדיבים. ומקרין אכין ורקין שבתורה. ועוד כתב רבי גרשון קיטווער, שהרי בכמה פסוקים שבתהלים אין נון הפוכה כלל!

וברשב"א ב' סימניות. פירש רבינו האי גאון ז"ל שאינן אותיות ידועות בכתב שהם נקראות, אלא סימנים בעלמא. כגון נונין הפוכים דכתיבי גבי ויהי בנסוע הארון כדמפורש בגמרא דכל כתבי הקדש (רשב"א שבת קג ע"א).

- מעניין מאד שבספרי וברלב"ג הלשון נקודות. ושמא קראו לאלו נונין נקודות.

לשון מנוזרות מאירי (קרית ספר מאמר ב חלק א): מנוזרות. יש מפרשים מענין נזורו אחר והן נונין הפוכות שיש מהן שתיים בתורה אחת לפני ויהי בנסוע ואחת לאחריה. ויש מפרשים מענין כתר מלשון נזר.

לסיום אביא כאן שלשה לקחים.

(א) רבי שלמה אשתרוק: להורות שכבר היו כלין לולי כי הארון בתוכם ר"ל שמירת ה' מלכלותם.

והנה לכאורה קשה שהרי מצינו בחז"ל סברה הפוכה, שיש לסמוך פורענות לפורענות, עיין בבא בתרא לענין ספרי נ"ך, ותוספות סוף מועד קטן. ותו קשה שהרי חטא שמענו, פורענות לא שמענו. ושמא יש בכאן כוונה עמוקה, הוראה לדורות, איך להבדיל בין פורענות לפורענות, ולהורות בא שהחטא עצמו הוא העונש, והעצה לזה להכניס פרשת הארון, וללמוד תורה.

[ולענייננו התחזקות בתורה היא הנותנת להתקיים בגלות בין פורענות לפורענות.]

ועי' באמרי אמת לקוטים עמ"ס סוכה (נ"ב א) שכתב דהז' הס"ת הם התבלין (בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין) לבטל כח הז' שמות שיש ליצר הרע ע"ש היטב.

ובחיי מוסיף על זה שיש בזה משום נפוץ האויבים הפיזיים כנ"ל וגם השונאים השכליים, ממחשבות הכפרניים שכן יש בו עדות על חדרוש העולם עי"ש. רבינו בחיי: ענין ההפסק לפי

דעתי הוא זה... שהולכי מדברות כי יראו ההרים הגבוהים והצורים החזקים השרשיים שהם יסודות הארץ תתאמת מהם לבעלי הטבע אמונת קדמות העולם ועל כן חייבה חכמת התורה להפסיק פרשה זו בענין הארון שבו לוחות העדות והוצרך משה להזכיר ויפוצו אויבך וינסו משנאיך כדי לבטל דעת האמונה ההיא הנפסדת.

(ב) מנחם ציון: ויהי בנסוע הארון. אמרו חז"ל [שבת קטו א] שהוא ספר לעצמו ויש בו פ"ה אותיות ועשה לו סימניות נון הפוכה מכאן ומכאן, ירמז בזה כי ב' נונין כשמתחברין הם מ' סתומה סתים מכל צד, וביניהם יש פ"ה אותיות רמז לפה כי כל עמל אדם לפיהו [קהלת ו ז], שצריך לעמול תמיד לשמור פיו ולשונו, לא מיבעיא שלא לדבר לה"ר ושקר ח"ו, אלא אפילו דברים בטלים ודברים של מה בכך, וישכיל האדם בראותו שלכל החיים נברא פה ולשון, ואין להם כח הדיבור כי אם האדם הלז, ומזה נראה שלא נברא הפה רק להודות, וצריך לסגור פיו ולשונו ולעשות בו סימניות מכל צד שלא לדבר דברים בטלים ח"ו,

(ג) ספורנו: קומה ה' ויפוצו איבך. כי אמנם לולא שלחו מרגלים היו נכנסים בזולת מלחמה שהיו האומות בורחים כעזובת החורש והאמיר אשר עזבו מפני בני ישראל (ישעיהו יז, ט): ונאמר על זה למעלה. העניין הוא שכבר נסענו ונסענו, אבל שתדע לך אמנם התכנית לא הגיעה כמתכונת הראשונה, אבל הוא תגיע לתכליתו, הארון נוסע ועוד עתיד לנפץ אויביו בב"א.

